

ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΙ

ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ Συμβούλου

Κ. Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ.

ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΟΡΤΗΣ

τῆς τελεσθείσης εἰς μνήμην τοῦ στρατηγοῦ

ΦΑΒΙΕΡΟΥ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Α. Δ. ΒΙΛΑΡΑ ΚΑΙ Β. Π. ΛΙΟΥΜΗ.

—ο—

1 8 5 5.

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΦΑΒΙΕΡΟΣ.

Πολλάκις καὶ ἄλλοτε ἀντήχησεν ὑπὸ πυκνὰ βήματα ὁ βράχος τῆς Ἀκροπόλεως, πολλάκις θόρυβος συρρέοντος πλήθους ἐξανήγειρε τὴν δι' αἰώνων σιγῶσαν ἡχώ του, ὁπότε ἢ ἦγετο πρὸς αὐτὸν ἡ πολύκροτος τῶν Παναθηναίων πομπή, ἢ ὅπλων περσεφόνων κλαγγή τὸν ἐπλήρου, ἢ ἀπὸ τῶν ἐπάλξεών του ἐδρόντα τὸ εὐαγγέλιον τῆς Ἑλληνικῆς ἀναστάσεως, ἢ καὶ ὁπότε εὐσεβεῖς τῶν θαυμάτων τῆς ἀρχαίας εὐφυΐας προσκυνηταὶ, ἀνήρχοντο φέροντες τοῖς ὡραίοις αὐτοῦ μνημείοις τὸν φόρον τοῦ θαυμασμοῦ των. Ἡμεῖς δ' οὔτε ὡς πανηγυρισταὶ χαρμοσύνου ἀνήλθομεν σήμερον ἑορτῆς, οὔτε ὡς πρόμαχοι τῆς εὐκλεοῦς ταύτης ἄκρας, οὔτε ὡς ἐρευνηταὶ καὶ λάτραι τῶν λαμπρῶν αὐτῆς ἐρειπίων· ἀλλὰ πενθίμῳ βήματι καὶ ἐν βαρυθύμῳ σιγῇ συνερχόμεθα, καὶ τὰς καρδίας ἡμῶν πληροῦσι θλίβεραὶ ἀναμνήσεις, διότι ἐνταῦθα τὴν πατρίδα μάλιστα ὑπηρέτησε, καὶ ἐνταῦθα ἠρίστευσεν ὁ ἄρτι τελευτήσας ἐνδοξος αὐτῆς υἱός, θετὸς μὲν πάντως, ἀλλ' οὐδενὸς τῶν γνησίων ἥττον αὐτῇ προσφιλές.

Μεταξὺ τῶν τῆς ἡμετέρας ἐλευθερίας προμάχων, δὲν ἀπεδήμησε βεβαίως μόνος ὁ στρατηγὸς Φαβιέρους τοῦ βίου τούτου, ἀφ' οὔτου ἐκλείσθη τὸ δράμα τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως. Ἐξ ἐναντίας τοῦ θανάτου τὸ δρέπανον ῥαγδαῖον καταφέρεται ὁσημέραι, καὶ ἄφρονον δρέπει περιχλεῶν ἀνδρῶν θέρος, ὃ ταμιεύει εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς ἱστορίας. Καὶ πενθεῖ μὲν ἡ πατρίς ὑπὲρ πάντων, ὡς ὑπὲρ ἀνδρῶν ἀγαθῶν καὶ πολλὰ αὐτὴν καὶ μεγάλα ὠφελησάντων· ἀλλὰ τὸ τὴν τεκοῦσαν καὶ θρέψασαν διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τρέφειν καὶ διὰ τοῦ ἰδίου σώματος προασπίζειν, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς τίθεσθαι καὶ ἀφοσιοῦσθαι, καθῆκον ἀπλῶς ἐστὶ παντὸς πολίτου ὑγιῇ καὶ γενναῖα φρονοῦντος. Τὸ δὲ ὑπὲρ τῆς αὐτῶ οὐδὲν προσηκούτης προκινδυνεύειν, καὶ ὑπὲρ ἀλλοτρίας ἐλευθερίας ἐνθουσιωδῶς ἀποδύεσθαι, ἐστὶν ἀνδρὸς ὑψηλόφρονος, φρονοῦντος ὅτι τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον εἰσὶ παντὸς ἔθνους καὶ πάσης πατρίδος. Ἕκτος δὲ τούτου, ὁ ἐπίσημος ἀνὴρ οὗ ἡ μνήμη μᾶς συγκαλεῖ, εἶναι εἰς ἐκ τῶν πολυτίμων ἐκείνων κρίκων, οἵτινες συνέδεσαν τοὺς ἀγωνιζομένους Ἕλληνας πρὸς τὴν Εὐρώπην, καὶ ἰδίως πρὸς τὴν πολλαχῶς αὐτῶν ἀντιλαβομένην Γαλλίαν.

Διὰ ταῦτα τὸν θάνατον τοῦ ἐνθέρμου φιλέλληνος ἐθρήνησεν ἅπασα ἡ Ἑλλάς, καὶ ὁ Μεγαλειότατος ἡμῶν βασιλεὺς, οὗ ἡ καρδία διορᾷ καὶ προλαμβάνει τὰ εὐγενέστερα τοῦ ἔθνους αἰσθήματα, ἐπέδωκε τριήμερον πένθος εἰς τὸν μνήμην εὐγνώμονα τοῦ τεθνεῶτος διατηρήσαντα τακτικὸν τῆς Ἑλλάδος στρατὸν, καὶ μνημοσύνου τέλεσιν ἐνταῦθά τε καὶ ἐν Ναυπλῖα διέταξεν· ἡ δὲ Βουλὴ, τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων διερμηνεὺς, ἐψήφισε νὰ γραφῇ ἐπιστολὴ συλλυπητήριος πρὸς τὴν τεθλιμμένην τοῦ στρατηγοῦ οἰκογένειαν, καὶ ὁδῆμος τῶν Ἀθηναίων, τῶν μεγάλων αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν πρὸς τὴν πόλιν ταύτην ἀναμνησθεῖς, τελεῖ αὐτῷ πανδήμως τὴν ἐπικήδειον ταύτην ἐορτὴν, ἐφ' ἧς ἀνέθετο τῇ ἀσθενεῖ μου φωνῇ νὰ προφέρῃ τὸν ἔπαινον ἐκείνου, οὗ ὁ ἔπαινος ἐπιπετᾷ εἰς ὅλων τὰ στόματα.

Τεσσαράκοντα δὲν παρῆλθον εἰσέτι ἐνιαυτοί, ἐξ ὅτου οἱ Ἕλληνες, ὑπ' αἰσχρὸν κεκυφότες ζυγόν, ὑπὸ τῶν ἐθνῶν λελητμονημένοι, ἐθεωροῦντο ὡς λαὸς ἐκλελοιπώς, ἐφ' οὗ ἡ εἰμαρμένη ἔθραυσε τὴν μέλαιναν ῥάβδον τῆς, καὶ ὑπὸ τῶν πεπαιδευμένων ἀνεφέροντο ὡς ἀπηρχαιωμένη παρίδοσις, καὶ ὑπὸ τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν ἔνδοξον αὐτῶν γῆν ἐμαρτυροῦντο ὡς ἐρείπιον ἔθνους, ἔρπον ἐν ἐρειπίοις, καὶ ἀπολέσαν ἐν τοῖς δεσμοῖς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐλαστικότητα, καὶ ἐν τῇ ἐξαχρειώσει πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος. Ἄ Αἰώνιον αἶσχος διὰ τοὺς Ἕλληνας, αἰώνια δάκρυα διὰ τὴν Ἑλλάδα. . . Σκιαὶ Εἰλώτων, οὐδέποτε θέλει προσμειδιάσει τὴν γῆν ὑμῶν ἡ ἐλευθερία. Δοῦλοι δούλων υἱοὶ θέλετε σύρει δι' αἰώνων τὴν ὑμετέραν ἐλπεινότητα! » Ἀλλ' ἐν ᾧ τοιαῦτα κατηρᾶτο ἡμῶν ὁ αὐστηρὸς ποιητὴς (1), ἀγανακτῶν διὰ τὰ ἄδοξα λείψανα τῶν ἐνδοξωτέρων προγόνων, ἰδοὺ αἰφνης ἀπὸ Ἰστρου ἠκούσθη σάλπιγξ, καὶ ἡ κλαγγὴ αὐτῆς μέχρι Ταινάρου ἀντήχησε, καὶ ἀνέστησαν οἱ νομισθέντες νεκροί, καὶ ὥξυνον τὰς ἀλύσεις εἰς ξίφη, καὶ ὥρμησαν πρὸς τὸν θάνατον, ὅπως κατακτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ δὲ ποιητὴς ἠναγκάσθη τότε νὰ ψάλῃ παλινῳδῶν· « Ἐγέρθητι, οὐχὶ ἡ Ἑλλάς, ἡ Ἑλλάς ἀνηγέρθη· ἀλλ' ἐγέρθητι σὺ, ὦ ψυχὴ μου! »

Μάρτυς τῆς ἀπροσδοκήτου ταύτης νεκραναστάσεως ἐπεκρότησεν ἡ Εὐρώπη, καὶ αἱ γενναιότεραι τῶν ψυχῶν διεκάληταν ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ, αἱ μὲν διότι λαὸς ἠγωνίζετο ὑπὲρ τῶν εὐγενεστάτων

(1, Byron, Child-Harold. Don Juan,

τοῦ ἀνθρώπου δικαιωμάτων, διότι ὁ σταυρὸς ἐμάχετο κατὰ τῆς ἡμισελήνου, διότι ἡ ἐλευθερία ἐμάχετο κατὰ τῆς τυραννίας, αἱ δὲ διότι ἡ ἀρχαία ἐλευθερία, τὴν δᾶδα ἀνέχουσα τοῦ πολιτισμοῦ, κατήρχετο αὖθις ἐπὶ τοὺς τόπους, οὓς τὸ πάλαι ἐδόξασε, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀνεύρισκε τοὺς Μαραθωνομάχους τῆς, καὶ τὰ τῇ φαντασίᾳ φίλα ὀνόματα ἐκρότουν αὖθις ἐν μέσῳ ἐπινικείων παιάνων. Ἐσκίρτησαν δ' ὑπ' ἀγαλλιάσεως πάντες οἱ ἔχοντες ἐν παιδείᾳ τὴν διάνοιαν τεθραυμένῃν, ὅτι ἀνεύρισκον τὴν φανταστὴν πατρίδα τῶν ἰδεῶν των, τὸν κόσμον τῶν μεγάλων πράξεων καὶ τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν, τὴν γῆν ἐν ἣ ἔθαλλεν αὐτοφυὲς πᾶν τὸ καλὸν καὶ τὸ ὑψηλόν· καὶ ὁ θαυμασμὸς ὑπὲρ τῶν προγόνων μετετρέπετο εἰς συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἀπογόνους.

Τότε ἔσπευσαν πανταχόθεν τῆς Εὐρώπης ἀνδρεῖοι πρὸς τὴν Ἑλλάδα, φέροντες αὐτῇ τῆς καρδίας καὶ τοῦ βραχίονός των τὸν φόρον, τὴν δόξαν θηρεύοντες τοῦ νὰ στέψωσι τὴν κεφαλὴν των δι' ἐνὸς κλάδου δάφνης τοῦ Μαρχθῶνος, καὶ ὡς γέρως τῆς ζωῆς των ἐπιζητοῦντες νὰ τύχωσι τάφου εἰς τὴν γῆν τῶν Θερμοπυλῶν ἢ εἰς τὸ κῦμα τῆς Σαλαμίνης.

Τότε ἐκ τῆς Γαλλίας, ἥτις ἐνθουσιωδῶς ὁρμᾷ πρὸς πᾶν τὸ καλὸν καὶ γενναῖον, τότε ἐκ τῆς ὑψηλόφρονος Βρεταννίας, ἐκ τῆς Ἰταλίας τῆς ὠραίας καὶ εὐτυχεστεράς ἀδελφῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐκ τῆς Γερμανίας, τῆς ἀγαπώσης τὴν μητέρα τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους, τότε ἐκ πάντων τῶν μερῶν τῆς γῆς ὅπου ἐπικρατεῖ τοῦ Χριστοῦ ἡ θρησκεία καὶ ἡ λατρεία τῶν ἀρχαίων ἀριτουργημάτων, συνέρρευσαν ἄνδρες ἀροσιώσεως, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐγκαυχωμένη κατέγραψεν εἰς τὰς δέλτους τῶν ἀρχαίων ἡρώων τῆς τὰ ὀνόματα τῶν Ἀστίγγων καὶ τῶν Νορμάνων, καὶ τοῦ μεγάλου αἰδοῦ, ὃν ἄρτι παρεθέτομεν, καὶ τῶν ἱερῶν ἐκείνων θυμάτων, ὧν τὸ αἷμα ἡγίασε τοῦ Πέτα τὸ δις δυσώνυμον ἔδαφος, καὶ ἔρρευσεν εἰς δεσμὸν μυττηριώδη καὶ ἄρρηκτον, εἰς δεσμὸν ἐγνωμοσύνης καὶ εὐποιίας μετὰ τῆς ἀγωνιώσης Ἑλλάδος καὶ τῆς αὐτὴν συνδραμούσης Εὐρώπης. Τότε προσῆλθον καὶ ὅσοι, τὸν θάνατον τῶν ἀνδρείων ζητήσαντες, ἀλλ' εὐτυχῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐν ταῖς μάχαις αὐτὸν μὴ εὐρόντες, — οἷος ὁ τὰς φρένας καὶ τὴν καρδίαν ἀρχαῖος Ἕλληνας, στρατηγὸς Τζούρτζ, οἷοι τοσοῦτοι ἄνδρες γενναῖοι, ἄνδρες πείρας καὶ ἄνδρες φώτων, — ἐξηκολούθησαν καὶ μετὰ ταῦτα τὴν Ἑλλάδα ὡς πατρίδα αὐτῶν παραδεχόμενοι,

καὶ πρὸς τὴν καταρτισμὸν καὶ τὴν τελείαν αὐτῆς ἀνάπτυξιν παντὶ σθένει ὑπηρετοῦντες.

Τῶν δὲ λαῶν τὸν ἐνθουσιασμὸν παρηκολούθησε μετ' οὐ πολὺ τῶν Κυβερνήσεων ἡ εὐμένεια· οἱ χριστιανοὶ βασιλεῖς δὲν ἠνέχθησαν περαιτέρω νὰ βλέπωσι λαὸν χριστιανικὸν φερόμενον ὡς σφάγιον εἰς θυσίαν, καὶ ἐκατόμβας ἡρώων εἰς ἄνιστον πάλιν θερίζομένας· τῶν δὲ πρώην προλήψεων πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα ἀπαλλαγεῖσαι, συνεσκέφθησαν ἐν συμβουλίοις ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τοῦ Νεοκάστρου ἡ τριπλῇ νίκη ἔθραυσε τὴν πτέρυγα τοῦ Αἰγυπτίου γυπὸς, καὶ καθιέρωσε τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀναγέννησιν. Ἡ δὲ πρόφρων Γαλλία συνεπλήρωσε τὸ ἔργον ἐξ' ᾧ σέμνύνεται ἡ παροῦσα ἑκατονταετηρίς, ἀποδιώξασα τὸν ξένον στρατὸν, ὅστις κατελυμαίνετο ἔτι τὴν Πελοπόννησον, καὶ πρὸς διάπλασιν καὶ παγίωσιν τοῦ ἀναγεννηθέντος ἔθνους παραχωρήσασα αὐτῷ τοὺς εὐχλεεῖς τῆς υἱοῦς, τοὺς Τρεζέλους, τοὺς Γεράρδους, τοὺς Πωζιέρους, τοὺς Πελλιῶνας, καὶ τοὺς ἄλλους οἵτινες ἐνέγραψαν τὰ ὀνόματά των ἐπὶ κεφαλίδος τῆς νέας τάξεως τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων, καὶ πρὸς οὓς ἡ Ἑλλὰς αἰωνίαν πρεσβεύει εὐγνωμοσύνην.

Αὕτη ἦν ἡ χρυσῇ καὶ προϊοῦσα σειρὰ τῶν τῆς Εὐρώπης εὐεργεσιῶν, ὧν ἡ Ἑλλὰς τηρήσει ἀνεξάλειπτον ἑσαεὶ τὴν μνήμην, τὰς τρεῖς μάλιστα μεγάλας δυνάμεις ὡς πρωτουργοὺς τῆς παλιγγενεσίας αὐτῆς δοξάζοντα, αὐταῖς καθοδηγοῖς ἐν τῇ διαμορφώσει αὐτῆς χρωμένη, καὶ παρ' αὐτῶν τὴν τελείωσιν τῆς εἰμαρμένης αὐτῆς ἀπεκδεχομένη. Μεταξὺ δὲ τῶν γενναιοτάτων καὶ τῶν πρώτων ἀνδρῶν τῶν ἐνστερνισαμένων τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα, ἦν καὶ ὁ στρατηγὸς Φαβιέρος, εὐπατρίδης Γάλλος, τότε μὲν συνταγματάρχου ἔχων βαθμὸν ἐν τοῖς στρατοῖς τῆς πατρίδος του, μετὰ δὲ ταῦτα εἰς στρατηγὸν προαχθεὶς ὑπὸ τῆς Γαλλίας, τιμώσης τὰς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ὑπηρεσίας του, καὶ τὸν πόλεμον διδαχθεὶς παρὰ τῷ μεγίστῳ αὐτοῦ διδασκάλῳ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις. Καὶ ἐπεδήμησε μὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ 1823 ἔτους· μέχρις οὗ ὅμως οἰκειωτῇ πρὸς αὐτήν, καὶ γνωρίσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς καὶ τοὺς τρόπους τῆς θεραπείας αὐτῶν, διετέλεσε μεταβαίνων ἀπὸ στρατοπέδου εἰς στρατόπεδον, ἔδραμεν εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Μεσσηνιακῶν φρουρίων, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κρήτην, καὶ ἐν γένει ὅπου ἦν ἡ πλείστη ἀνάγκη, καὶ μετ' αὐτῆς ὁ μέγιστος κίνδυνος.

Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ 1825 ἐπετάθη ἡ δραστηριότης του, καὶ νέα τῷ ἐδόθη ἀφορμὴ πρὸς ἄσκησιν αὐτῆς, καὶ πρὸς ἐπίδειξιν τῆς εἰλικρινοῦς αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀφοσιώσεως.

Ὁ Ἑλληνικὸς πόλεμος ἦν πόλεμος πανδήμου ἐθνεγερσίας. Ἐκαστος οὐκέτι τὰ δούλια στέργων δετμὰ, ὥρμησε πρὸς αὐτὸν ὡς εἶχεν ἱκανότητος καὶ δυνάμεως, ζητῶν τὸν θάνατον, ἂν δὲν εὑρίσκε τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τοῦ ποιμένος ἡ ῥαῖδος, καὶ ἡ δίκελλα τοῦ γεωργοῦ μετεβλήθησαν εἰς ὅπλα τυραννοκτόνα ὡς τοῦ Δαυὶδ ἡ σφενδόνη, καὶ ἐθνικὸς στρατὸς ἦν τὸ ἔθνος ὁλόκληρον. Συγχρόνως δὲ καθώρμησαν ὡς χεῖμαρροι ἀπὸ τῶν κορυφῶν οἱ ὄρεσί-τροφοι υἱοὶ τῆς ἐλευθερίας, οἵτινες ὑπὲρ τὴν δουλικὴν ἄνεσιν προτιμῶντες τῶν ἐθρίων τὴν δίαιταν, ἐφρούρουν δι' αἰῶνων τὴν εἰς δάση καὶ σπήλαια καταφυγοῦσαν τῆς Ἑλλάδος ἀνεξαρτησίαν. Τότε ἡ ἔμφυτος τῶν Ἑλλήνων ἀνδρεία, καὶ ἡ σπάθη τῶν μαχίμων ἄρματωλῶν, ἀνενέωσαν τῶν ἀρχαίων νικῶν τὰς ἡμέρας, ἡ δ' Ἑλλὰς ἀνέστη τῆς ταπεινῆς θέσεώς της, καὶ εἰς τὸ καρυοφύλλιον τῶν υἱῶν της ὑπερηφάνως στηρίζομένη, προσήρτησεν εἰς τὰ τρόπαια τῶν Πλαταιῶν καὶ τῆς Σαλαμίνας τὰς σημαίας τῆς Ἀμπλιανῆς καὶ Γραβίας.

Ἄλλ' ἂν καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν νέων ἡρώων ἐτίμων τὴν πατρίδα των, ἀπητοῦντο ὅμως νίκαι διὰ νὰ τὴν σώσωσιν. Αἱ θερμοπύλαι εἶχον ἀρκέσει πρὸς δόξαν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ πρὸς σωτηρίαν της ἀπῆτεῖτο ὁ Μαραθῶν. Οἱ Διάκοι, καὶ οἱ Βοτζάρεις, καὶ οἱ Καραίσκαι εἶχον μὲν τὴν ἀνδρείαν τῶν Λεωνιδῶν· ἀλλ' ὅταν τάττωνται ὀλίγιστοι κατὰ πλείστων, ἄοπλοι κατὰ καλῶς ἐφωδιασμένων, σπανίως μόνη ἀρκεῖ ἡ ἀνδρεία, καὶ πρέπει ὑπὸ τῆς τάξεως νὰ καθοδηγῆται ὅπως ἀποκαταστήτῃ τῶν δυνάμεων τὴν ἰσορροπίαν. Ἡ τακτικὴ, ἡ διαθέτουσα τὰς δυνάμεις καὶ συνδυάζουσα τὰς κινήσεις, ὥστε οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον μέρος δραστηριότητος ν' ἀπολεσθῇ, καὶ διὰ τῶν ἐλαχίστων μέσων νὰ ἐπιτυχῶνται ὅ,τι μέγιστα ἀποτελέσματα, ἡ τακτικὴ εἶναι τὸ ὄπλον καὶ ὁ θρίαμβος τῶν πεπολισμένων ἐθνῶν. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες — οὐδεὶς θέλει μᾶς ψέξει ἐπὶ ματαίᾳ καυχῇ, — εἰσὶν ἐκ φύσεως πρὸς τὸν πολιτισμὸν πεπλασμένοι, καὶ ὅταν μὲν ἐκράτουν αὐτοῦ τὸ σκῆπτρον μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, αὐτοὶ ἐφεῦρον τὴν νικηφόρον αὐτὴν ἐπιστήμην. Καὶ ἤδη δὲ, ὅτε ἀνέκυψαν πάλιν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἠσθάνθησαν ἐν τῷ ἅμα τῆς τακτικῆς τὰ πλεονεκτήματα, καὶ ὅτι μόνον ποδηγετούσης αὐτῆς τὴν ἀνδρείαν ἠδύνατο

οἱ εὐάριθμοι ν' ἀντιστῶσι πρὸς τὰ στίφη ἃ ἐξέμει κατ' αὐτῶν ἢ Ἀφρικὴ καὶ Ἀσία.

Διὰ ταῦτα ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ ἀγῶνος ἐνάρξεως, ὁ ἀείμνηστος πρωταθλητὴς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος ὁ Ὑψηλάντης ἐμόρφωσεν ἐν Δακίᾳ τὸν Ἱερὸν λόχον, ὅστις μετὰ τοῦ ἐνδόξου Βοιωτικοῦ κοινὸν εἶχεν οὐ μόνον τὸ ὄνομα, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ἀπέθανεν ἀλλὰ δὲν πρεδόθη. Κατὰ ζῆλον δ' αὐτοῦ, καὶ ὁ εὐκλεὴς αὐτοῦ ἀδελφὸς Δημήτριος, ἅμα ἀφίχθεις εἰς Ἑλλάδα, προὔργιαίτατον ἐθεώρησε τὸν σχηματισμὸν τακτικοῦ σώματος, ὃ διώκησε πρῶτος ὁ φιλέλλην Γάλλος Βαλέστρας, ὅστις μετὰ ταῦτα ἔπεσεν ἐν Κρήτῃ γενναίως μαχόμενος, δεύτερος δ' ὁ ἡρωϊκῶς ἐν Πέτρᾳ ἀποθανὼν Σάρδος Ταρέλλας, μεθ' ὃν τὰ ἐκ τῆς καταστροφῆς ἐκείνης περισωθέντα λείψανα, συλλεγέντα καὶ ὁργανισθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Γουβερνάτου, ἐλαλύφθησαν μὲν ὑπ' ἀθανάτου δόξης εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Ναυπλίας, διελύθησαν δὲ σχεδὸν ἀμέσως μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῆς κακῆς ἐριννύος, ἣτις ἀείποτε ἐλυμήνατο τὰ Ἑλληνικά, τῆς φθοροποιοῦ διχονοίας.

Ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις, πρὸς στιγμὴν ἀνακύψασα τῶν ἐξωτερικῶν περισπασμῶν καὶ τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν, ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ μορφώσῃ αὐθις τὸ τακτικόν, καὶ ἐνεπιστεύθη αὐτὸ εἰς τὸν ἐν Γαλλίᾳ τὴν θεωρίαν τῆς τακτικῆς σπουδάσαντα στρατηγὸν Ρόδιον, ὑφ' ὃν ὁ ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Κάρπου διοικούμενος λόχος τῶν Εὐζώνων ἠρίστευσε μάλιστα κατὰ τοὺς Λερναίους μύλους. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ προηγούμενα τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, καὶ τοιαύτη ἡ ὑπὲρ ὑπάρξεως αὐτοῦ μέριμνα τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ὅταν ὁ συνταγματάρχης Φαβιέρρος δι' ἀναφορᾶς του ἐζητήσατο τὴν ἄδειαν νὰ ἐνασκήσῃ καὶ νὰ προαγάγῃ αὐτόν, ἡ δὲ κυβέρνησις, πᾶσαν ἐμπιστοσύνην ἔχουσα εἰς τὴν πολυπειρίαν καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀνδρός, ἐδέξατο προθυμώτατα τὴν προσφορὰν αὐτοῦ, καὶ κατὰ διαταγὴν αὐτῆς ὁ Κ. Ἀνδ. Μεταξᾶς, ἐν μέσῃ τῇ πλατείᾳ τῆς Ναυπλίας, καὶ ἐν ἐπισήμῳ παρατάξει παρέδωκεν αὐτῷ τὰς τότε ἤδη δαφνοστεφεῖς σημαίας τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, καὶ τὸν στρατὸν αὐτόν, συγκείμενον κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἐξ ἑνὸς μόνου τάγματος. Ὁ δὲ στρατηγὸς Φαβιέρρος ὑπεσχέθη νὰ ὀδηγήσῃ τὰς σημαίας ταύτας πάντοτε εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος, καὶ ν' αὐξήσῃ τὸν στρατὸν κατὰ δύναμιν καὶ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως ταύτης ἀφίερωσε πᾶσαν του τὴν δραστηριότητα καὶ πάσας τὰς στιγμὰς τῆς

ζωῆς του· καὶ ἐπετύγγανεν ἐπαισθητῶς καὶ ταχέως διὰ τῆς κοινῆς συμπαθείας παντὸς τοῦ ἔθνους, πάντων τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ πασῶν προσέτι τῶν φατριῶν, αἷς οὐ μόνον τὴν δικαιοσύνην πρέπει ν' ἀποδώσωμεν, ὅτι ἄλλοτε ἀντισπαραττόμεναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμῶς συνητπίζοντο, ὅσάκις προὔκειτο περὶ κοινοῦ τῆς πατρίδος κινδύνου ἢ περὶ σπουδαίου καλοῦ κοινῶς ὁμολογουμένου, ἀλλὰ καὶ τὴν φρόνησιν ὅτι ἀνεγνώριζον ποία ἐνυπῆρχε δύνამεις εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν, καὶ ἤθελον, ἐκάστη, νὰ τὴν οἰκειωθῶσι· παρά τισι δὲ τῶν ιδίως πρὸς τὴν Γαλλίαν φιλικῶς διακειμένων, καὶ αὐτὸς ὁ ἐθνισμὸς τοῦ ἐνδόξου φιλέλληνος ἦν εἰς τῶν λόγων τῆς εἰδικῆς πρὸς αὐτὸν εὐμενείας.

Ἄμα δὲ ἰδὼν ὁ Φαβιέρους προκόψαντα τὸν στρατὸν τοῦ καὶ πολλαπλασιαζόμενον, ἐγκατέλιπε τὴν Ναυπλίαν, καὶ τῇ μὲν ὅπως ἀπαλλάξῃ τὴν πρωτεύουσιν τῶν δυσχερειῶν τῆς στρατιωτικῆς συσσωρεύσεως, τῇ δὲ ὅπως καὶ ἠθικῶς ἐπενεργήσῃ ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ στρατοῦ ὃν ἐμόρφου, μετεβίβασεν αὐτὸν εἰς Ἀθήνας, ὅπου τὰ πάντα τὴν δόξαν ἀναμιμνήσκουσιν. Ἐνταῦθα δ' ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος ὁ ἐνθουσιασμὸς μεθ' οὗ ὁ λαὸς τὸν ἐδέχθη. Οἱ κάτοικοι παντὸς γένους καὶ πάσης τάξεως, αἱ πολιτικαὶ, αἱ στρατιωτικαὶ καὶ αἱ δημοτικαὶ ἀρχαί, τῶν σχολείων ἢ νεολαία, τὰ κοράσια ἐορτασίμως κεκοσμημένα, προπορευομένου τοῦ κλήρου ἐν στολῇ ἱερᾷ, ἐξῆλθον ἐπὶ μίαν ὥραν εἰς ὑπάντησιν τοῦ στρατοῦ ἐκείνου, ὃν ἐθεώρουν ὡς προῖόν τῆς τάξεως καὶ τῆς νίκης ἐγγυητήν, καὶ ἕκαστος ἔσπευδε τίς πρῶτος νὰ ἐγγραφῇ εἰς τὰς τάξεις του, καὶ οἱ μαθηταὶ κατέλειπον δι' αὐτὸν τοῦ σχολείου τὰ ἔδρας, καὶ οἱ εὐπατρίδαι πρὸς προτροπὴν καὶ ἐνθάρρυνσιν τῷ ἐπεμπον τοὺς υἱούς των, καὶ ἱερεῖς αὐτοὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ μοναχοὶ καὶ ἡγούμενοι, ἐνεδύοντο, τοῦ τακτικοῦ τὴν στολὴν, θέλοντες ν' ἀγωνισθῶσι καὶ διὰ τοῦ αἵματός των τῆς πίστεως τὸν ἀγῶνα, καὶ νὰ ἐνισχύσωσι διὰ τοῦ παραδείγματός των τὸ δραστηριώτερον αὐτοῦ ὄπλον· καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν ψιλῶν ἀρχηγοὶ, οἵτινες φυσικὸν ἦτον νὰ θεωρῶνται ὡς τοῦ τακτικοῦ οἱ ἀντίπαλοι, ὑπεστήριζον αὐτὸ διὰ προκηρύξεων, μετεἶχον πανδήμως τῶν γυμνασίων του, παρεδέχοντο τὴν στολὴν του, καὶ ὁ τότε παντοδύναμος τῶν Ἀθηνῶν φρούραρχος, ἐλθὼν πρὸς τὸν Φαβιέρου, ἔθραυσεν ἐμπρὸς αὐτοῦ τὸ ξίφος του, καὶ τὸ ἀντήλλαξε πρὸς τὴν λόγχην τοῦ τακτικοῦ.

Οὕτω διὰ τῆς πεφωτισμένης καὶ ἐνθουσιώδους συμπράξεως

τοῦ ἔθνους ἅπαντος, καὶ μάλιστα τῶν ἡμετέρων συνδημοτῶν, προσέτι δὲ διὰ τοῦ ἀκαμάτου ζήλου καὶ τῶν ἀτρύτων κόπων τοῦ γενναίου φιλέλληκος, ὁ νέος στρατὸς περιεῖχεν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τόσας ἀνδρῶν χιλιάδας, ὅσας ὁ φαβιέρος ἑκατοστύας παρέλαβε, καὶ ὠραῖον, καὶ τῆς φαντασίας διεγερτικὸν θέαμα ἦν, ὅταν ἐν ῥυθμῷ καὶ παρατάξει καὶ ἐν ἀναπεπταμέναις σημαίαις, ἃς ἐποίκιλον καὶ καθιέρωσαν τρυφεραὶ χεῖρες παρθένων τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Παρισίων, κατήρχοντο καθ' ἑκάστην αἱ Ἑλληνικαὶ φάλαγγες εἰς τὰ πεδία τοῦ Κεραμεικοῦ, τὰ πρὸ ὀλίγου ὑπὸ δούλων ἀρούμενα, καὶ ἐνησκοῦντο εἰς τὰ εὐγενῆ στρατιωτικὰ γυμνάσματα, ἀναπολοῦσαι τὰς ἐνδόξους ἡμέρας τῶν ἐκ καταλόγου στρατευομένων, καὶ τὰς τοῦ Ἰφικράτους ἐφευρίσκοντος καὶ μελετῶντος νέους ἐξελιγμούς.

Ἡ πειθαρχία καὶ τάξις αὐτῶν, ἡ ἀρειμάνειος ὄψις των, τὸ εὐγενὲς φρόνημα ὃ ὑπέθαλπεν ὁ ἀρχηγὸς ἐν αὐτοῖς, ἐφαίνοντο ἐπιτυχίας ἄριστοι οἰωνοὶ, καὶ ἐπλήρουν πάντας ἐλπίδος, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους τῆς εἰς ἑαυτοὺς πεποιθήτεως, ἧτις εἶναι τῆς ἐπιτυχίας ἡ πρώτη ἐγγύησις, δι' ὃ καὶ ταχέως—τοῦ δέοντος ἴσως ταχύτερον,—ἀπεφασίσθη ἡ ἐκστρατεία κατὰ Καρύστου, ἧς μετέσχον καὶ φίλοι στρατιῶται, διὰ τὴν κοινὴν μέριμναν μή τι πάβη, ἐγκαταλειφθὲν μόνον, τὸ διὰ τὴν Ἑλλάδα πολύτιμον τοῦτο σῶμα. Ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ στρατὸς προσέκρουσεν οὐ μόνον εἰς τὴν φυλὴν τῶν Καρυστινῶν, τὴν γνωστὴν ὡς τὴν μαχιμωτάτην μεταξὺ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ὀθωμανῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς παμπόλλους ἄλλας δυσχερείας, ἐκ τῆς φύσεως τοῦ τόπου καὶ ἐκ τῆς θέσεως τῶν τότε γενικῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος προερχομένας, καὶ ἀφ' οὗ εἰς τοὺς ἐσχάτους ἐξετέθη κινδύνους, ἐν οἷς διέλαμψεν ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ καρτερικὴ γενναιότης τῶν Ἑλλήνων, ὧν δ' ἐπεφύλαττε δι' ἑαυτὸν τὸ μέγιστον μέρος ὁ ἀρχηγός, ἐσώθη τέλος διὰ φιλαδέλφου συνδρομῆς τῶν ἀπὸ τῆς παρατόλμου ἐκστρατείας εἰς Βυρηττὸν τῆς Συρίας ἐπιστρεφόντων ἀτάκτων σωμάτων.

Τῆς ἥττας ταύτης ἦν πικρὸς ὁ καρπός, ἡ ἀποθάρρυνσις τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ὅστις βλέπων τὴν πρώτην ἀπόπειράν του ἀποτυχοῦσαν, καὶ πρὸς ἑαυτὸν δισπιστήσας, ἤρχισε φθίνων, καὶ παρ' ὀλίγον ὥχετο διαρρῦεις, ἃν ὁ ἀκάματος αὐτοῦ ἀρχηγὸς δὲν ἐπέτεινε τὸν ζήλόν του καθ' ὅσον ἔβλεπε δεινουμενάς τὰς περιστάσεις.

Καὶ ἀλλαγῶ δὲ καὶ ἄλλοτε, ὡς ἐν Χαϊδαρίῳ τῆς Ἀττικῆς, ὅπου ὀλίγοι ἐμάχοντο πρὸς τὰς τεσσαράκοντα τοῦ Κρυταῆ χιλιάδας, ὡς μετὰ ταῦτα ἐν Χίῳ, ὅπου εὐκλεῶς ἠγωνίστατο καὶ παρ' ὀλίγον ἐξεπολιόρκησε τὸ ὄχυρὸν φρούριον, εἶδεν ὁ τακτικὸς στρατὸς τὴν νίκην μέχρι τέλους φεύγουσαν τὰς σημαίας του, ἀλλ' οὐδέποτε καὶ τὴν στρατιωτικὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν, οὐδὲ διεφύσθη ποτὲ ἡ ἀνδρεία αὐτοῦ καὶ ἡ πατριωτικὴ αὐτοῦ ἀφοσίωσις, ἥς τὸ παράδειγμα ἔδιδε πρῶτος ὁ ἀρχηγός, πάντοτε μετὰ τῶν προμάχων ἀγωνιζόμενος, πάντας παροτρύνων καὶ ἐξορμῶν, καὶ ὑπὲρ πάντων ὡς ἥρως θαυμαζόμενος καὶ ἀγαπώμενος ὡς πατήρ.

Καὶ δὲν προτίθεμαι μὲν ἐνταῦθα τὴν ἱστορίαν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, οὐδὲ τὴν βιογραφίαν τοῦ ἀρχηγοῦ του, ἥς ἡ ἐκθεσις εἶναι καθήκον καὶ δικαίωμα τῶν εὐτυχισάντων νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα ὑπὸ τὰς ὁδηγίας του, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ παρέλθω ἐντελῶς ὑπὸ σιωπὴν καὶ μίαν αὐτοῦ ἀνδραγαθίαν, ἥτις ἀναμιμνήσκει τῶν ἐνδόξων ἡμῶν προγόνων τὰ ἄθλα, καὶ ἰδίως προκαλεῖ τῆς πόλεως καὶ τοῦ δήμου ἡμῶν τὴν εὐγνωμοσύνην.

Ἡ Ἀκρόπολις ἐπολιορκεῖτο στενῶς, ἡ δὲ καρτερικὴ αὐτῆς φρουρά, ἐστερημένη ἐντελῶς καὶ τροφῶν καὶ πολεμεφοδίων, ἐκινδύνευε τὸν ἐσχατὸν κίνδυνον. Μετὰ τινων ἔτι ἡμερῶν ἀγωνίαν, αἱ Ἀθηναὶ ἠναγκάζοντο νὰ κλίνωσιν αὐθις τὴν γηραιάν των καὶ περιδοῖον κορυφὴν ὑπὸ τὸν ζυγόν. Τότε μετὰ τοῦ ἀτρομήτου αὐτοῦ λόχου ἐφάνη ὁ φαβιέρως σωτὴρ καὶ ἐλευθερωτής.

Νῦν ἦν εὐσέληνος, ὅτε οἱ τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων ἐκουσίως ὑποδυσάμενοι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν Ἀθηναίων, ἀπέστειλαν εἰς τὸ Φάληρον, ἐπὶ τῶν ὤμων φέροντες πήρας πλήρεις πυρίτιδος. Ἐν τῷ ἅμα δ' ὥρμησαν πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, προπορευομένου καὶ τὴν ἀκροσφαλεστάτην θέσιν κατέχοντος τοῦ στρατηγοῦ φαβιέρου. Τινὰς ἑκατοντάδας βημάτων ἀπεῖχον ἔτι τοῦ πρὸς ὄν ὄρου των, ὅταν αἰφνης προσέκρουσαν εἰς βαθεῖαν τάφρον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν φρουρουμένην. Ξιφῆρεις εἰσεπήδησαν οἱ ἀτρόμητοι, ἀπῆντησαν τὴν φρουρὰν ἐν τῷ πυθμένι, καὶ συνεπλάκησαν μετ' αὐτῆς. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἐκ τοῦ θορύβου εἶδον τῶν συμβαινόντων λαβόντες οἱ τοῦ Μουσείου Ὀθωμανοὶ ἀκροφύλακες, ἤρξαντο καὶ αὐτοὶ πυροβολοῦντες κατὰ τῆς ἀκατασχέτως χωρούσης Ἑλληνικῆς φάλαγγος. Τρεῖς ἐπανειλημμένως ἐρρίφθη εἰς τὴν τάφρον ὁ φαβιέρως ὅπως σώσῃ τοὺς ἐν αὐτῇ μαχομένους, τρεῖς ἀντέταξε

τὸ στῆθός του εἰς ἄφευκτον σχεδὸν θάνατον. Ἀλλὰ τέλος οἱ γενναῖοι του ὀπαδοί, ἀφ' οὗ τρία ἐξ αὐτῶν ἔπεσαν αἰμνῆτα θυμάτα, ἀνέτρεψαν πᾶν τὸ ἐμποδὼν, καὶ θριαμβευτικῶς εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ζωὴν ἀποδίδοντες εἰς τὴν ψυχορραγοῦσαν ἀλλ' ἀδάμαστον ἔτι φρουρὰν, καὶ εἰς παράτασιν τῆς ἀντιστάσεως αὐτῆς συντελέσαντες.

Τοιαῦτα ὁ εὐκλεὴς ἀνὴρ εὐηργέτησε τὴν πόλιν ἡμῶν, ἀφοσιωθείς μὲν ὑπὲρ αὐτῆς ἐν ὥρᾳ κινδύνου, αὐτὴν δὲ κατὰ τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ἀξίωμα καὶ ἤδη εἰς ἐργαστήριον δόξης καὶ ἐλευθερίας τῇ Ἑλλάδι παρασκευάσας, διότι ἐν αὐτῇ ἐκαλλιέργησε τὸν πυρῆνα τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ὅστις καὶ τότε ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἡρωϊκῶς ἠγωνίσατο, καὶ μετὰ ταῦτα κατέστη τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ὁ ἀσφαλέστατος φύλαξ καὶ ἡ ἀρίστη ἐγγύησις, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τῇ ὑπόσχεται συγκομιδὴν λαμπροτέρων δαφνῶν. Μετὰ ταῦτα δ' ἐξηκολούησεν ὀργανίζων ἀπερίσπαστος τὸν στρατόν του ἐν ἣ πρὸς τοῦτο ἀνήγειρε Τακτικουπόλει ἐπὶ τοῦ ἱσθμοῦ τῶν Μεθάνων, χρώμενος αὐτῇ ὡς ἀσφαλεστάτῳ ὀρμητηρίῳ. Ὡς δὲ συνετέλεσε ταῦτα, καὶ ἐκ Νεοκάστρου ἐκρότησεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἡ τριπλῇ σάλπιγξ τῆς ἀναστάσεως, καὶ εἶδε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας ταύτης ὑπὸ τῆς Εὐρώπης παρακατατεθειμένην εἰς χεῖρας τακτικῆς κυβερνήσεως, ἐνόμισε τοῦ λοιποῦ πεπερατωμένον τὸ ἔργον του, καὶ ἐγκαταλιπὼν τὴν Ἑλλάδα, ἀφ' οὗτου δὲν ἀπητεῖτο πλέον νὰ τῇ προσφέρῃ θυσίας, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἐστίαν του, ὡς ἔγραφεν ἐν τῇ πρώτῃ του προκηρύξει, ἣν ἀπεύθυνε πρὸς τὸν τακτικὸν στρατόν, ἅμα ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ. α "Ὅταν, ἔλεγεν, ἐδέχθην τὴν ἐντιμον ἐπιστάσιν τοῦ νὰ ὀργανίσω τὸ Ἑλληνικὸν τακτικὸν στρατιωτικόν, δὲν ἠθέλησα οὔτε βαθμὸν οὔτε μισθοδοσίαν κάμμειν Ἐγὼ θέλω, ὅταν ἡ Ἑλλὰς ἀποκτήσῃ υἱοὺς ἱκανοὺς νὰ διευθύνωσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὰ τακτικὰ σώματα, νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν ἐστίαν μου, φέρων μετ' ἐμοῦ διὰ μόνην ἀνταμοιβὴν τὴν ἀγάπην τῶν ἐλευθέρων καὶ εὐτυχισμένων Ἑλλήνων. » Ἡ δὲ πατρίς του, δαψιλεύσασα αὐτῷ νέους βαθμοὺς καὶ ἀξιώματα, ἐπέδειξε καὶ αὐθις διὰ τούτου τὴν εὐνοϊάν της πρὸς τὴν Ἑλλάδα, διότι ἐν τῷ γενναίῳ ἀγωνιστῇ ἐτίμα τοὺς ὑπὲρ Ἑλλάδος ἀγῶνάς του. Ἐκεῖ δ' ἐν πάσῃ τιμῇ καὶ ἀνέσει διάγων, οὐδέποτε ἐπελάβετο τῆς γῆς εἰς ἣν εἶχε προσφέρει τὴν χεῖρα καὶ τὴν καρδίαν του, δίως δὲ τῆς πόλεως ἣν ὑπὲρ πάσας ἠγάπα, ὥστε καὶ περίσου

ἐπιστέλλων μοι, *φίλτατε συμπολίτα* μὲ ἀπεκάλει, καὶ πολλὰ-
κις ἔγραψεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος (1), ὅσας ἐμάνθανεν αὐτὴν θῦ-
μα ἀδίκων προλήψεων ἢ ἐσφαλμένων πολιτικῶν δοξῶν, καὶ ἤδη
τὸ ἡρωϊκὸν αὐτοῦ πνεῦμα παραδιδούς, ἔστρεψε τὰ βλέμματα
τελευταῖον πρὸς ἓνα τῶν τότε ἐν Παρισίοις ἐπιδημούντων Ἑλ-
λήνων, καὶ σφίγγων αὐτῷ τὴν χεῖρα· « Ἀσπασαί μοι, τῷ εἶπε
τὴν φίλην Ἑλλάδα. Ἄς ἐξακολουθῇ σωφρονοῦσα, καὶ δὲν ἀμ-
φιβάλλω ὅτι, ὡς εὐχομαι, ὁ παρὼν εὐρωπαϊκὸς ἀγὼν μέχρι τέ-
λους θέλει λυθῇ ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τοῦ μεγάλου προορισμοῦ της. »

Καὶ τοιαῦτα μὲν ὕστατον εὐξαμένη ἀπέπτης, εὐγενὲς ψυχῇ,
ὅπου σὲ περιέμενεν ὁ συγγενὴς σοι χορὸς τῶν ἀρχαίων ἡρώων.
Τίς δ' οἶδεν ἂν ἐνίοτε, ἐν τῷ ἡσυχῷ φωτὶ τῆς σελήνης, δὲν κα-
τέρχεσαι ἐκ τῶν ἀθανάτων μονῶν εἰς ἃς μετέστης, πρὸς τὴν ἄ-
κραν ταύτην ἧς ἐπρομάχησας, καὶ εἰς ἧς τὸν βράχον ἀντηχεῖ
τ' ὄνομά σου, ἀθάνατον ὡς αὐτὸν, ἂν ὑπὸ τὰς στήλας ταύτας
τοῦ Παρθενῶνος δὲν κάθησαι μετὰ τοῦ Περικλέους καὶ Θρασυ-
βούλου, ἐκ δεξιῶν μὲν ἔχων τοὺς γενναίους συναγωνιστάς σου,
οὓς ὠδήγεις εἰς τὴν ὁδὸν τῆς δόξης, ἐκ δ' εὐωνύμων τοὺς θυ-
σιασθέντας φιλέλληνας, τοὺς νέους σταυροφόρους τῆς πίστεως καὶ
τῆς ἐλευθερίας; Ἐπίβλεπε τότε ἄνωθεν τὴν Ἑλλάδα καὶ εὐλόγει
αὐτὴν, διότι δὲν ἔψευσεν, ὡς κατηγορήθη, τὴν κλησὶν της, οὐδ'
ἐματαίωσε τῆς ζωῆς σου τὸ διηνεκὲς ὄναρ. Ἴδου αὐτὴ ἐλευθέρα,
θραύσασα τὸν ἄτιμον ζυγὸν ὃν ἐπολέμεις, ἰδου αὐτὴ κράτος κα-
νονικὸν ὑπὸ φιλόλαον καὶ λαοφιλῇ βασιλέα, καὶ πειθαρχοῦσα
τοῖς νόμοις, καὶ ἐν ὁμονοίᾳ βιοῦσα. Ὅπου πρὶν εἶρπον καλύβαι
πενιχραὶ μεταξὺ ἐρειπίων, βλέπεις ἤδη εὐπρεπεῖς πόλεις ἐγειρο-
μένας, ὅπου ἄκανθαι καὶ τρίβολοι ἐκάλυπτον τὰς ἐρήμους, ἰδὲ,
ἡ γεωργία ἀροῖ τοὺς εὐφόρους αὐλακας, καὶ τὸ ἐμπόριον ἀροῖ
τὰς θαλάσσας, καὶ ἡ παιδεία καλλιεργεῖ τὴν διάνοιαν. Ἴδὲ δὲ
πρὸ πάντων τὸ ἔργον τῶν πολυμόχθων ἀγώνων σου, τὸν τακτικὸν
τῆς Ἑλλάδος στρατὸν, εἰς πρωτίστην δύναμιν τοῦ ἔθνους ἀνε-
γερθέντα, εὐοδούμενον δὲ καὶ προκόπτοντα διὰ τῆς ὑψηλῆς
προστασίας τοῦ Μεγαλειοτάτου Βασιλέως, καὶ διὰ τοῦ πεφω-
τισμένου ζήλου τοῦ ἔθνους παντὸς, καὶ κεκτημένον τὰς δύο
πρώτας παντὸς ἀξιολόγου στρατοῦ συνθήκας, τὴν γενναιότητα
καὶ τὴν πειθαρχίαν. Ἐπὶ χαιρε ἐπ' αὐτῷ, διότι σὺ τῷ ἐνέπνευ-

(1) Ἰδίως Orient, 1840.

σας τὰς ἀνδρικὰς ἀρετὰς ἀφ' αἷς σεμνύνεται· καὶ ὅταν βαίνη κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος, σὺ κατιῶν ἐπ' αὐτὸν, δείκνυε αὐτῷ διὰ τοῦ ξίφους ὡς ἄλλοτε τὴν ὁδὸν τῆς δόξης καὶ τοῦ καθήκοντος. Αἱ δ' Ἑλληνικαὶ φάλαγγες, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς μάχης, θέλουνσι καταλείπει διὰ σέ κενὴν τὴν ἐντιμοτέραν τῶν θέσεων, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι κατέλειπον ἐν ταῖς παρατάξεσι κενὴν τὴν θέσιν τοῦ Μιλτιάδου.

Ἄλλ' εἰς ταῦτα δὲν περιωρίζοντο αἱ ἀξιώσεις σου ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Τὴν ἠθέλεις οὐ μόνον ἐλευθέρην, ἀλλὰ καὶ μεγάλην, καὶ ἰσχυράν, καὶ τὴν ἀσπίδα τῆς τείνουσαν μεταξὺ δύσεως καὶ ἀνατολῆς, καὶ τὴν ἀνατολὴν διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀναπλάττουσαν. Ταῦτα ἔλεγες τοῖς γνωρίμοις σου, ταῦτα ἐπέττελλες τοῖς φίλοις σου, ταῦτα ἐπραγματεύου ἐν συγγράμμασί σου (1). Ἀνάσθη, ὦ σκιά εὐμενῆς, καὶ ἐπίστρεψον εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ἦδη σείεται ἡ γῆ ὡς ἡφαίστειον, ἡδὴ πνοὴ πυρὸς ἐπινέμεται αὐτὴν, καὶ σιδήρου χάλαζα καὶ ἀτμὸς αἵματος τὴν καλύπτει, καὶ ἡ Ἑλλὰς κάμπτεται ὡς κάλαμος ὑπὸ θύελλαν. Κατάστειλον τὰς εὐχάς σου ἐν τῇ καρδίᾳ σου! Ἄλλ' ὅταν κοπάσῃ ἡ τρικυμία, καὶ παρέλθῃ ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ εἰρήνη προσμειδιάσῃ τὴν γῆν ἀνακύπτουσιν τῆς τῶν δακρύων πλημμύρας, τότε θέλεις ἰδῇ τοὺς μεγάλους τῆς Ἑλλάδος προστάτας, ἀπὸ κοινοῦ τὴν χεῖρα ἐκτείνοντας πρὸς αὐτὴν, ὡς ὅτε ἐν Νεοκάστρῳ τὴν ἀνήγειρον πρὸς καταρτισμὸν τῆς ἰσορροπίας καὶ πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς εἰρήνης, θέλεις τοὺς ἰδῇ προάγοντας αὐτὴν πρὸς τὴν ἀληθῆ κλητίν της, καὶ τότε τὸ πνεῦμά σου θέλει ἀναπαυεῖν ἐν εἰρήνῃ τῆς σῆς συνειδήσεως, ὅτι ὑπῆρέτησας τὰ ὑψηλότερα τῆς Εὐρώπης συμφέροντα, ἐνῶ εὐγενῶς ἠγωνίζου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἔθνους, παρ' οὗ αἰωνίαν ἦρω εὐγνωμοσύνην, καὶ παρ' ὧ αἰωνία μένει ἡ μνήμη σου.

(1) Orient, 1840.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

— 0 —

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ.

Ἐδοξε τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων. Ἐπειδὴ Κάρολος Φαβιέρος ὁ στρατηγός, τὸ γένος Γαλάτης, ἀνὴρ ἀγαθὸς γενόμενος κοινῇ τε περὶ ξύμπασαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἰδίᾳ περὶ τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων, ἀλλὰ τε πολλὰ αὐτὸν εὐηργέτηκε, καὶ δὴ καὶ τῆς ἐν ἄστει φρουρᾶς ὑπὸ τῶν πολεμίων πιεζομένης, ἅτε τῶν ἐφοδίων ἐπιλελοιπότων αὐτῇ, νύκτωρ μεθ' ὀπλιτῶν εἰσβιασάμενος, τοξευμάτων δαψιλῇ χορηγία ἀσφαλῆ τὴν ἀκρόπολιν ἀπῆργάσατο, καὶ αὐτῆς ἐκθύμως προαγωνισάμενος, αἷτιος σωτηρίας τῇ πόλει ἐν τῷ τότε χρόνῳ ἐγένετο· ἀγαγεῖν μὲν αὐτῷ δημοτελῇ ἐπικήδειον ἑορτὴν ἐν Ἀκροπόλει οὐκ ἠρίστευσε, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγορεύσαι τὸν ὃν ἂν ὁ δῆμος ἐπιτρέψῃ, μνεῖαν τῆς ἀνδραγαθίας αὐτοῦ, καὶ τῶν ὧν ὑπηρετήκει τῷ δήμῳ, ποιούμενον· καταθεῖναι δὲ τότε τὸ ψήφισμα τὸν δήμαρχον εἰς τὸ κοινὸν ἀρχεῖον τοῦ δήμου, καὶ ἀντίγραφα αὐτοῦ πέμπειν τοῖς συγγενέσιν, ἵνα ὁ δῆμος φανερός γένηται χάριτος μεμνημένος πρὸς τοὺς εὖνους αὐτῷ διατετελεκότας.

